

TERRITORI (S), COMUNITAT (S) I PRÀCTIQUES ARTÍSTIQUES

Dins de La Biennal de Pensament

Relatoria

MEMÒRIA BIENNAL DEL PENSAMENT 2020

JORNADES TERRITORI(S), COMUNITAT(S) I PRÀCTIQUES ARTÍSTIQUES

. INTRODUCCIÓ: Memòria coral.....	Pàgina 3
. LES JORNADES: Relat per Fàbriques.....	Pàgina 4
La Central del Circ.....	Pàgina 5
Ateneu Popular de 9Barris.....	Pàgina 7
Graner.....	Pàgina 9
. ACTES D'OBERTURA PER FÀBRICA DE CREACIÓ	Pàgina 12
. TAULES DE TREBALL	Pàgina 14
Proposta desenvolupada	
Experiències transitades	
Metodologies i dispositius activats	
Glossari	
. TRANSVERSALITAT DE CONCEPTES	Pàgina 33
. TANCAMENT I NOUS INTERROGANTS	Pàgina 35

INTRODUCCIÓ: Memòria coral

El 16, 17 i 18 d'octubre es van dur a terme les Jornades Territoris(s), Comunitat(s) i Pràctiques Artístiques, una proposta itinerant entre La Central del Circ, L'Ateneu Popular 9 Barris i Graner per reflexionar sobre la creació artística comunitària des de les arts del circ, la dansa, el moviment i les arts vives. Aquesta proposta naixia de la necessitat compartida de les tres Fàbriques de Creació per situar el coneixement i la pràctica sobre aquest tipus de creacions, i de la voluntat de fer-ho de forma conjunta, en col·laboració, i interpel·lant persones (artistes o no) que volguessin formar part de la reflexió. Les Jornades a la Biennial de Pensament, doncs, esdevenien el primer punt de trobada entre les 3 Fàbriques, tres equipaments fundats en moments i territoris diferents, on es desenvolupen arts diverses i que mantenen vincles també diferents amb els seus contextos.

Per activar la diversitat de pràctiques i mirades, i, al mateix temps, conjugar l'interès comú per les creacions comunitàries, es va convidar a artistes i creadors/es, pensadors/es i activistes a detonar el pensament a partir de inputs i informacions diverses. Alhora, es va invitar a persones vinculades a les pràctiques comunitàries o pròximes a les Fàbriques, a deixar-se afectar per aquests inputs i obrir els seus raonaments i preguntes en col·lectiu. Les properes pàgines són un recull de derives argumentals, idees i qüestions que van sorgir durant les converses que es van mantenir durant la Biennial de Pensament, els materials aportats per les persones convidades a dinamitzar els espais, les persones participants i la visió de les tècniques de les 3 Fàbriques. Per tenir la certesa que la veu de les persones participants a les jornades quedava reflectida en aquest document, es va fer una taula de treball posterior a la Biennial amb un grup de participants.

S'ha volgut mantenir un sentit heterogeni i els punts diversos d'articulació dels discursos, però s'ha tractat les diverses activitats com si fos una única Jornada. Per poder unificar els continguts, s'ha proposat línies argumentals i s'ha mantingut la temporalitat de les activitats.

La memòria s'inicia amb la descripció general de cada jornada i continua amb les accions d'obertura. Posteriorment es presenten les Taules de treball de forma consecutiva i s'aborda la proposta feta per les persones dinamitzadores, el què va succeir durant els tallers, les metodologies i dispositius que es van detonar i els glossaris o preguntes que es van obrir.

Seguidament es presenten aquells conceptes que van ser transversals als tres espais i finalment es tanca amb els nous interrogants que projecten indagacions de futur.

Persones que han col·laborat amb els seus relats a la redacció d'aquesta relatoria:

Ro Caminal, Constanza Brnčić, Jorge Albuerno, Rocío Manzano, Mariló Fernández, Lali Álvarez, Ariadna Rodríguez, Iñaki Álvarez, Aurora Bauzá i Pere Jou, Dianelis Diéguez, Roger Bernat, Nuria Tarragó, Mariona Soler, Elies Martínez, Thomas Louvat, Aida Ballester, Joan Casas, Jon Elola, Gregorio Torchia, Ana Saint-Dizier, Monia Braghini, Nuria Guiu, Ariadna Miquel, Sara Caeiro, Marissa Patuví.

LES JORNADES: Relat per Fàbriques

Dins de la programació de la Biennal de Pensament de Barcelona 2020, tres fàbriques de creació van proposar unes jornades itinerants per reflexionar sobre la **creació artística comunitària a Barcelona en relació amb els territoris, les comunitats i les arts del circ, la dansa i el moviment**. Una proposta vivencial, relacional i participativa, conduïda per veus amb experiència en aquest tipus de procés i dirigida als agents que habiten, treballen o tenen interès en aquestes pràctiques. Es van proposar tres trobades, una per fàbrica, on desglossar les diferents nocions i conceptes, amb una mirada transversal i de ciutat.

Pots trobar informació ampliada de les jornades a les pàgines web de cadascuna de les fàbriques de creació:

- [La Central del Circ](#)
- [Ateneu Popular 9Barris](#)
- [Graner](#)

Aquestes jornades van anar dirigides a qualsevol persona que tingués interès i alguna experiència en l'àmbit de les arts comunitàries, en especial artistes, companyies, programadors/es, personal de producció, tècnics/ques de so i llum i vens i veïnes dels barris on s'ubicaven les tres jornades.

LA CENTRAL DEL CIRC

Divendres 16 d'octubre 2020 de 10 a 14h

Els territoris a la ciutat són complexos perquè hi conviuen diverses capes de sentit, formes diferents d'habitar-los i significar-los alhora que són producte de polítiques públiques i urbanístiques i interessos econòmics aliens a les gents que hi viuen. Per això els barris són espais en conflicte, zones de contacte en què es troben i xoquen diferents experiències de vida alhora que interessos contraposats en la producció de l'espai.

En aquest sentit, poden els processos de creació comunitària esdevenir un espai de comprensió, transculturació, mediació, col·laboració, crítica i denúncia? Poden les metodologies de les ciències socials ajudar-nos en l'aproximació als contextos? Com passar de l'auto-referència a qüestions estructurals compartides? Quins dispositius de visibilitat i marcs d'interpretació calen en les creacions comunitàries perquè siguin potencials i segurs?

Són les preguntes que llança TERRITORI(S), primera de les jornades de reflexió organitzades conjuntament per tres fàbriques de creació de la ciutat que emprenen un projecte comú per pensar reptes, desitjos i significats en l'àmbit de la creació comunitària: l'Ateneu Popular 9 Barris, La Central del Circ i Graner. Tres espais descentralitzats, perifèrics, que, des dels marges de la ciutat, desenvolupen pràctiques artístiques centrades en el cos i el moviment i treballen per obrir els processos al territori i generar propostes amb les comunitats properes.

L'activitat va començar a les 10.00 h i es desenvolupà al llarg del matí en taules de treball fins les 14h:

- Introducció amb Eva Marxen sobre la creació comunitària en relació amb els territoris.
- Mostra del projecte comunitari *Buscant la Plaça Nando*.
- Taules de treball:
 - **TAULA#1 - El cos com a territori: territoris de percepció, territoris de l'imaginari.** Taller proposat per Constanza Brnčić, coreògrafa.

- **TAULA#2 - El territori com a espai construït socialment.** Taller proposat per Ro Caminal, artista visual.
- **TAULA#3 - El context en la creació comunitària.** Taller proposat per Jorge Albuerne, artista de circ.
- Posada en comú i cloenda

BIOGRAFIES

Eva Marxen és antropòloga (PhD), art terapeuta (MA) amb formació en psicoteràpia psicoanalítica (MA) i psicoanàlisi. Ha treballat durant una dècada amb el Museu d'Art Contemporani de Barcelona (Macba); actualment és docent a L'Escola Massana Permanent (UAB). També, ha estat professora visitant a la Universidad de Chile a Santiago, a les Universitats de Gènova (Itàlia), de Tolosa (França), de Veracruz a Xalapa, a la Universidad Autónoma Metropolitana Xochimilco (tots dos a Mèxic), a la Universidad Nacional de Córdoba i al Centro de Estudios en Psicoterapias (CEP, tots dos a Argentina). A més, ha estat investigadora convidada a la Universitat de Filipines Diliman, Manila. Ha publicat nombrosos articles en diferents idiomes, tant en llibres com en revistes, i ha impartit ponències, conferències i tallers en diferents congressos nacionals i internacionals. El 2011 va publicar el llibre *Diálogos entre arte y terapia. Del "arte psicótico" al desarrollo de la arteterapia y sus aplicaciones* (Gedisa, Barcelona).

Constanza Brnčić desenvolupa la seva particular mirada sobre el cos i el fet escènic des de fa vint anys. Es forma en dansa contemporània, nova dansa i teatre a Nova York i viatjant per Europa. Llicenciada en Filosofia i Màster en Pensament Contemporani per la UB, actualment realitza el doctorat en Filosofia Contemporània i Tradició Clàssica. Els seus àmbits d'acció inclouen formats diversos: des de la creació i la direcció escènica, el treball d'intèrpret, i la coreografia, passant per projectes col·laboratius en diferents contextos com hospitals, escoles, presons i col·lectius de no-ballarins.

Ro Caminal Con un recorrido educativo en el campo de las Bellas Artes y la Antropología, desarrolla su práctica artística explorando el mundo de la representación, hibridando indiscriminadamente entre ambos campos. Ha participado en numerosas exposiciones individuales y colectivas, así como en diversos festivales de cine y video. <http://www.rocaminal.com/es/>

Jorge Albuerne Nace en Oviedo (Asturies) un año antes de la muerte del dictador. Se licencia en Bellas Artes por la Universidad del País Vasco/Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU) en la especialidad de Escultura y Cerámica. Ha dedicado estos últimos veinte años a formarse, crear y acompañar/ dirigir proyectos en el ámbito de las artes escénicas, utilizando en ellas recursos de la danza, el circo, las artes plásticas y la escritura. Actualmente reside en Barcelona desde donde reparte su tiempo entre México y Argentina como creador/intérprete y acompañante de procesos escénicos de creación y pensamiento.

ATENEU POPULAR DE NOU BARRIS

Dissabte 17 d'octubre de 2020 de 10 a 14h

Quin tipus de relació volem desenvolupar amb les comunitats i per a què? A què convidem els artistes quan fem un encàrrec pensant en un projecte comunitari? A què els convoquem? A qui decidim convocar? Com acompanyem i com volem que ens acompanyin? Com detectem i evitem les relacions de poder i paternalisme? Com es pot prevenir la construcció d'un *altre essencialitzat i exotitzat*?

Són les preguntes que llança **COMUNITAT(S)**, segona de les jornades de reflexió en el marc d'un projecte comú per pensar reptes, desitjos i significats en l'àmbit de la creació comunitària. L'Ateneu Popular 9 Barris, La Central del Circ i Graner, són tres espais descentralitzats, perifèrics, que, des dels marges de la ciutat, desenvolupen pràctiques artístiques centrades en el cos i el moviment i treballen per obrir els processos al territori i generar propostes amb les comunitats properes.

La jornada que es va realitzar a l'Ateneu estava dedicada al concepte de comunitat(s). L'activitat va començar a les 10.00 h i es va desenvolupar al llarg del matí amb taules de treball fins les 14h:

- Introducció amb una xerrada a càrrec de Montse Santolino com a disparador d'imaginari, amb la intenció de remoure'ns i obrir els conceptes
- Taules de treball :
 - **TAULA#4 - Relacions de Poder:** Treballar a partir del cos. Taller proposat per Rocío Manzano, de NusCooperativa.
 - **TAULA#5 - Cossos polítics:** Realitzar un treball itinerant per l'espai públic. Taller proposat per Lali Álvarez, dramaturga, directora d'escena i escriptora
 - **TAULA#6 - Cultures usurpades:** Partir d'imatges i representacions gràfiques. Taller proposat per Mariló Fernández, de LaFundició
- Posada en comú i cloenda.

BIOGRAFIES

Montse Santolino és periodista i comunicadora, actual responsable de comunicació de La Fede. Especialitzada en informacional internacional, drets humans i perifèries en general. D'esqueres, 'oenegera', activista social i militant de barri, del seu barri a La Florida de l'Hospitalet. Explica el món que l'envolta i la seva realitat més propera, des de la mirada d'una veïna que entén les complexes relacions entre els moviments socials i els mitjans de comunicació.

Rocío Manzano, formada en interpretació de cinema i interpretació teatral, ha complementat els seus estudis amb cursos i formacions de dansa, cant, teatre de les oprimides, facilitació de grups i treball de processos. És fundadora de NUS Teatre, la seva formació i la seva trajectòria han estat molt eclèctiques, entre el terreny de l'audiovisual, el teatre i la facilitació de grups.

En el seu temps lliure participa en les assemblees activistes i sectorials El Col·lectiu de Companyies, Dones i Cultura i el Teatre Arnau.

Mariló Fernández, fundadora del col·lectiu LaFundició en 2006, llicenciada en Belles Arts a l'especialitat d'imatge per l'UB (Barcelona). Va cursar estudis a l'Institut d'Estudis Fotogràfics Catalans. Treballa des del 1998 en projectes culturals Li agrada anar al cine.

Lali Álvarez és dramaturga, directora d'escena i escriptora. Va estudiar Filosofia a l'UB, Realització d'Audiovisuals a La Mercè i Direcció i Dramatúrgia a l'Institut del Teatre. És directora artística de l'Agrupació Hui Basa i de la Companyia LAPÚBLICA, i ha estat codirectora del procés de creació col·lectiva SOM (FiraTàrrrega 2014). És autora i directora de l'obra BARCELONA (contra la paret), de la companyia LAPÚBLICA (Grec, FiraTàrrrega i Temporada Alta 2016); i també de Ragazzo (Nau Ivanow, 2015), guanyadora del Premi de la Crítica 2015 al Millor Espectacle per a Joves i de l'Actor Revelació, i el Premi Serra d'Or al Millor Espectacle Teatral 2015.

GRANER

Diumenge 18 d'octubre 2020 de 10 a 14h

Creiem imprescindible generar espais d'emancipació des d'on crear, a partir de pràctiques artístiques en viu, un treball en comú transdisciplinar, relacional i indisciplinat. Com es poden generar processos de reflexió i creació amb *comunitats* en un sentit ampli (educatives, veïnals, ciutadanes i professionals)? Com es pot traslladar al barri la noció d'*escena expandida* per obrir noves formes de coneixement i establir-hi vincles significatius des de relacions de confiança i reconeixement mutu? Com passar de la participació en un projecte artístic a la col·laboració entre comunitats? Com repensar la idea de territori de forma coral perquè esdevingui un lloc comú? Com treballar amb cossos artístics per generar contextos relacionals d'experiència i pràctica cultural? Com passar del retorn social a l'afectació social? D'on sorgeix la necessitat d'una fàbrica de creació per impulsar accions col·lectives amb i per a la comunitat?

Són les preguntes que llança **PRÀCTIQUES ARTÍSTIQUES EN RELACIÓ**, tercera de les jornades de reflexió organitzades conjuntament per tres fàbriques de creació de la ciutat que emprenden un projecte comú per pensar reptes, desitjos i significats en l'àmbit de la creació comunitària: **l'Ateneu Popular 9 Barris, La Central del Circ i Graner**. Tres espais descentralitzats, perifèrics, que des dels marges de la ciutat desenvolupen pràctiques artístiques centrades en el cos i el moviment i treballen per obrir els processos al territori i generar propostes amb les comunitats properes.

Centrant-nos en l'àmbit de la creació artística comunitària, on el cos i el moviment són el centre del treball, proposem una jornada de reflexió per diferents temàtiques que la interpel·len. Una proposta vivencial, relacional, des de l'experiència i participativa, dirigida als agents que habiten i treballen amb aquestes realitats. La tercera i última jornada sobre territori, comunitats i pràctiques artístiques treballarà amb la idea de situar *el cos al barri* des de pràctiques relacionals, híbrides i amb capacitat per exercir la corresponsabilitat.

La jornada va començar a les 10.00 h i es va desenvolupar al llarg del matí amb taules de treball fins les 14h. Es va desenvolupar a partir de les següents activacions:

- Acte inaugural amb la peça escènica "Darrere de la muntanya" del col·lectiu nyamnyam
- Taules de treball:
 - **TAULA#7 - Les Arts en viu.** Taller proposat pel Col·lectiu nyam-nyam
 - **TAULA# 8 - Escena expandida.** Taller proposat per la investigadora i gestora Dianelis Diéguez, i els artistes Aurora Bauzà i Pere Jou.
 - **TAULA #9 - Pràctiques relacionals.** Taller proposat pel dramaturg Roger Bernat
- Posada en comú i cloenda

BIOGRAFIES

nyamnyam és un espai i un col·lectiu artístic, creat el 2012 pels artistes **Iñaki Álvarez** i **Ariadna Rodríguez**. Unint les seves formacions i deformacions en diverses disciplines, el seu treball té com a objectiu promoure la creació, la difracció, l'intercanvi de coneixement i la cultura mitjançant estratègies d'interacció. Utilitzen dinàmiques i eines pròpies de la creació artística per plantejar intervencions que se situen en cada context g-local en què treballen. L'objectiu és activar el teixit de cada context en un sentit holístic, incorporant els organismes (escala humana i altres), sistemes, ambients, relacions... Han dut a terme i compartit els seus projectes a Espanya, Portugal, França, Itàlia, Suïssa, Noruega, Grècia, Estats Units, Mèxic, Colòmbia i Equador.

En aquesta cruïlla entre arts en viu, pensament crític, pedagogies i interacció social, el treball de nyamnyam es mou entre la creació de projectes (com a col·lectiu d'artistes) i el paper d'acompanyar i col·laborar amb el treball d'altres persones, col·lectius i/o institucions. El seu treball com a amfitrions o activadors, no està "limitat" als artistes; treballen sovint en col·laboració amb persones i col·lectius al voltant de la gastronomia crítica, la transició energètica, la geografia, l'economia social, l'antropologia, o la sociologia, per poder nodrir els seus camps d'investigació que donen lloc als projectes que desenvolupen.

Dianelis Diéguez, com a gestora i investigadora es situa en l'àmbit indisciplinar i multifuncional. Combina pensament i escriptura amb l'exercici de la creació de contextos, en els quals l'art dissenya maneres alternatives de viure. Per fer-ho, es creua amb coneixements de l'àmbit científic, la neurociència, els estudis naturals, les ciències jurídiques i polítiques. La seva curiositat gairebé sempre es troba en els territoris que van des de les humanitats (història, arquitectura, literatura) fins a la performance, les arts vives i l'escena expandida. *La idea de comunitat transversalitza una manera d'entendre(m) dins de les sociabilitats en el context artístic.* Actualment viu entre L'Habana i Barcelona, i és col·laboradora habitual del Graner.

Aurora Bauzà i **Pere Jou** són artistes residents al Graner durant l'any 2020 amb el projecte **I AM (T)HERE**, projecte guanyador de la convocatòria pública dins la

modalitat emergent. L'objecte central de la seva investigació és la veu humana i la seva relació amb el cos i el moviment. Com a compositors ja fa temps que han entès que la música no és tan sols un fenomen sonor, sinó un fenomen físic, visual, palpable, movable i transferible. Les seves composicions s'interpreten amb el cos però també amb la llum, el moviment coreogràfic, el ritme escènic... senzillament amb tot allò que llencem dins el que anomenem "escena". Conceptualment, estan molt interessats en els processos de creació de significat, especialment els que fan referència a la identitat, tant individual com col·lectiva. La nostra mirada està contaminada pel pensament de Jean Baudrillard, la música barroca i electrònica i un amor desacomplexat per la cultura mainstream. També són deutors d'artistes com Alessandro Sciarroni, Maud le Pladec o Sonia Gómez amb els que han treballat com a compositors i/o intèrprets.

Roger Bernat és un dramaturg fundador de la companyia General Elèctrica (1998-2001) i de l'Associació d'Artistes Escènics (2006-2008). Els seus espectacles més coneguts són *Domini Públic* (Teatre Lliure, Barcelona, 2008), *La consagració de la primavera* (Teatre Miracle, Mèxic, 2010), *Please Continue: Hamlet* (Théâtre du Grütli, Ginebra, 2011), *Pendent de vot* (Centre Dramàtic Nacional, Madrid, 2012), *Desplaçament del Palau de la Moneda* (STML, Santiago de Xile, 2014), *Numax-Fagor-plus* (KunstenFESTIVALdesArts, Brussel·les, 2014), *We need to talk* (Temporada Alta, Girona, 2015), *No es registren converses d'interès* (MUCEM, Marsella, 2016-17) o *The place of the Thing* (Documenta 14, Atenes-Kassel, 2017).

A partir de 2008 comença a crear dispositius en els que el públic ocupa l'escenari i es converteix en protagonista: els espectadors travessen un dispositiu que els convida a obeir o conspirar i, en tot cas, a pagar amb el seu propi cos i comprometre's. Actualment col·labora amb el Graner en un projecte d'investigació social, educació expandida i creació artística col·lectiva en un entorn d'atenció hospitalària per a joves, destinat a activar noves formes de coneixement i relació. Aquest projecte es desenvolupa amb la Casa Jove Fundació Sant Pere Claver, un equipament que dona cobertura a les problemàtiques dels adolescents de 12 a 18 anys amb trastorns de salut mental, amb l'objectiu d'aconseguir una evolució en l'esfera emocional i cognitiva.

1. Actes d'obertura per Fàbrica de Creació

01# La relació amb el context - TERRITORI(S)

Per obrir la jornada a La Central del Circ es van proposar diversos inputs per provocar la reflexió i es va generar un espai de relació d'horitzontalitat i de debat des de l'inici. Es van activar dos moments d'intercanvi a partir de la presentació d'un procés de creació comunitària amb el Gregorio Torchia i una reflexió crítica amb l'Eva Marxen per motivar la construcció col·lectiva de coneixement. En la trobada posterior amb les persones participants es va valorar positivament que l'obertura tingués una dimensió artística perquè *"potser ens permet formular-nos preguntes desde la pròpia experiència, i això és interessant"*.

Gregorio Torchia- Buscant Plaça Nando

La jornada dedicada a reflexionar sobre la relació amb el context i la noció de territori, es va obrir amb la projecció de "Buscant Plaça Nando", una peça audiovisual que, juntament amb la publicació "La Plaça", il·lustraven part del procés de creació comunitària del Collettivo Terzo Livello (CTL) amb un grup de participants d'Art i Part Besòs. Marissa Paituví, medidora comunitària de La Central del Circ, va obrir les reflexions sobre què suposa una creació comunitària activada des del circ en un territori com el Besòs-Maresme i des d'una estructura cultural aïllada físicament com és La Central del Circ

El Gregorio va explicar com per engegar el procés es va formar un grup de treball amb artistes del territori de la dansa i del teatre de l'oprimit amb la idea d'intercanviar disciplines i vincular-se amb processos artístics ja existents. Com a artista de circ la seva preocupació era com fer circ amb persones que no s'hi dediquen i en espais que no estan preparats per a aquestes pràctiques. Pel CTL era important desenvolupar un altre valor de circ, on el centre no fos la manipulació dels objectes sinó que la recerca poses de manifest el què les participants anaven

descobrint sobre el barri. Un dels participants ho relaciona amb la verticalitat i la horitzontalitat, la circularitat, la relació de proximitat amb el públic... i, afegeix, que el circ per si mateix no té una necessitat de fer un vincle amb el territori i que fer una creació comunitària és un decisió artística.

De seguida es va obrir el debat sobre la importància de l'origen dels processos de creació comunitària, d'on sorgeix la demanda i qui articula les preguntes a explorar, així com les relacions de poder i la legitimitat de les propostes. També de la necessitat de teixir relacions de confiança, de treballar amb temps llargs i de centrar-se en els processos malgrat, moltes vegades, hi ha unes exigències de visibilitat que condicionen i orienten a resultats.

Això es lliga amb la necessitat de les institucions, en aquest cas les Fàbriques de Creació, que s'alcen com a "bolets" en entorns amb els que no tenen un vincle i que, per tant, necessiten construir-los a partir de projectes de mediació i de creació comunitària.

Va aparèixer també la qüestió de la continuïtat: què queda després de fer una creació comunitària? Van explicar que més enllà de la presentació que es va donar al finalitzar el projecte d'Art i Part Besòs, es van crear altres materials i peces escenogràfiques que van permetre seguir teixint relacions amb el barri i continuar reflexionant sobre aquest tipus de creacions.

Eva Marxen - Creació comunitària en relació amb els territoris

Eva Marxen va proposar una ponència per pensar les pràctiques artístiques de forma crítica. Opina que hi ha una "moda" de relacionar l'art amb diversos camps com poden ser la teràpia i la recerca social, però què cal diferenciar entre aquelles pràctiques que desafien el discurs hegemònic de les que el reifiquen fent servir l'art per al control social.

L'Eva opera a partir de la qüestió del Dispositiu artístic que parteix de les nocions de Foucault i va marcar la necessitat d'entendre que els dispositius neixen de l'encreuament entre les relacions de poder i les relacions de saber. En el camp de l'art, cita Brian Holmes (2006), qui defensa l'art com un laboratori mòbil i experimental per a investigar i instigar el canvi social i cultural fent del dispositiu l'articulació d'una enunciació col·lectiva. Va apuntar la problemàtica d'instrumentalització i mercantilització de les pràctiques artístiques per part de les institucions culturals derivada dels moments expositius i d'exhibició.

Sobre les pràctiques artístiques comunitàries va dir que cal preguntar-se sobre el sentit de comunitat, però també sobre què és o com definim "art". I continua qüestionant el paper de les institucions culturals: representen la comunitat o treballen amb les comunitats dels seus territoris? els territoris són delimitacions geogràfiques o temàtiques? o més aviat aquestes institucions són agents gentrificadors i/o inversions neoliberals per al turisme? Es habitual que els centres culturals acabin desplaçant veïns/es dels seus barris o que es construeixin d'esquenes a ells/es.

Va passar a definir els territoris com a uns espais porosos, no hermètics, en constant relació amb altres territoris i va apuntar la visió dels estudis migratoris que trenquen amb la dicotomia de territoris aïllats per parlar de zones transculturals on diversos territoris s'ajunten generant una nou espai transterritorial que és més que la suma de les parts.

Ja situada al territori del Besòs-Maresme, va explicar com el Fòrum de les Cultures 2004 va suposar un nou i massiu desplegament de la enginyeria de la propaganda institucional que continuava la lògica inaugurada al període preolímpic. En aquest context, el MACBA, volia fer una política de desinstitucionalització i volien proposar un contramodel a través del projecte "Com volem ser governats" amb Roger Buerger a varies zones del Poblenou i el Besòs. Es tractava d'una exposició en procés, l'articulació del treball artístic amb dinàmiques socials i diàlegs amb col·lectius de moviments veïnals. Un participant va explicar que de tot això no ha quedat res i que s'ha esborrat tota la memòria crítica amb el 22@ i Diagonal Mar. L'Eva va manifestar l'interès en preguntar a l'Institut Barri Besòs, on es va desplegar part del projecte del MACBA, quina va ser la vivència d'aquesta intervenció.

02# La relació amb les COMUNITAT(S)

Montse Santolino - 'La participació cultural als barris de les perifèries'

Vam convidar la Montse a venir a l'Ateneu per obrir camins de pensament entorn a conceptes com perifèries, estigmatització, projectes culturals i vincles comunitaris. Polèmica i incòmoda com sempre (ja ens agrada!), ens va trencar els esquemes, desencaixar els pensaments establerts i enfocar cap a noves perspectives.

Va començar donant exemples de qui són els referents actuals pel jovent del seu barri de La Florida a l'Hospitalet. Si el Morad amb les seves cançons de rap, si el noi futbolista, ..., en la seva majoria símbols de la masculinitat i d'estereotips dels suburbis. Ens explica que la gent dels barris no té expectatives de què la seva vida pugui ser d'una altra manera, i aquests nois han sortit del barri i han triomfat, són exemples positius. Aquesta introducció va servir per indicar cap a on han d'aspirar els projectes de creació comunitària que proposem en aquests contextos. Si en 20 anys, el jovent aspira a ser com els i les tècniques que han arribat al barri amb els seus projectes artístics, aleshores això vol dir què haurem canviat la història d'aquestes comunitats. Els haurem ampliat el seu ventall d'expectatives.

Ens va recomanar la lectura de *'Safari en la pobreza'* de Darren Macgarvey, on l'autor parla sobre com, des de fora, la mirada que hi ha sobre els barris dels extraradis és una mirada de safari. Una gent imperial que arriben a aquests llocs a investigar i analitzar les cultures primitives o tribus indígenes que necessiten ser modernitzades. Avui dia els pobres son una forma de capital, i tothom que s'apropa a aquests barris ve a treure alguna cosa en seu propi benefici. I la gent del barri ho sap.

Qui defineix on està la perifèria? Hi ha la reacció de rebuig si ho diu algú de fora i, a la vegada, un orgull de perifèria si s'ho diu un mateix. És molt difícil definir o concretar què és, o on és la perifèria. N'hi ha per tot arreu i sempre hi haurà una perifèria més enllà de la perifèria. Potser un indicador per identificar-la és observar quants desequilibris i desigualtats n'hi ha, amb la mirada conscient de què hi ha una diferència entre estigmatitzar i analitzar el context.

Altra de les recomanacions de la Montse van ser les cròniques de Nando Cruz *'Otros escenarios posibles'*. En una d'elles, intitulada *'El radiocasete del señor Antonio, el 'sound system' de Nou Barris'* parla de com un veí es ficava cada dia a la plaça del Mercat i feia sonar les seves músiques. Va anar creant un respecte arran de la seva fonoteca comunitària i avui dia es reclama fer-li una estàtua d'homenatge. Aquest exemple va servir per il·lustrar que els projectes comunitaris de caire cultural, moltes vegades arriben als barris com una mena de paracaigudes i què si no formem part del barri, lo primer és guanyar la confiança de la gent perquè tothom és perfectament conscient de les desigualtats educatives i culturals i sempre hi ha molta desconfiança cap a qui ve de fora i proposa projectes.

Hi ha tota una indústria de lo comunitari i de manipulació de la participació.

L'exemple dels clàssics diagnòstics comunitaris. Ho són? S'han discutit amb, i retornat a la comunitat? Han generat comunitat? En teoria, a partir d'aquests informes resulten projectes què es porten terme, en base a allò que necessita la comunitat. Però està clar que si la gent no ha participat realment al diagnòstic, no ens hem d'estranyar que després no participin dels projectes...Les perifèries serveixen com a banc de proves amb aquesta idea de què qualsevol cosa que s'hi proposi anirà bé ja què hi falta de tot. Sense dubte, una mirada amb molta falta de respecte.

És fonamental reconèixer el valor de les pràctiques culturals. El valor ja hi és als barris, no cal portar-hi res. La cultura i la creativitat ja hi són. A molts barris perifèrics la població migrant ja supera els 50% i la riquesa de les cultures populars migrants és brutal. Són entorns moltes vegades bruts, grisos, agressius, però la riquesa, si la volem mirar, hi és.

Quan arribem a un barri, poques vegades les comunitats responen als estereotips simplistes. I el primer que hem de preguntar-nos és, amb quina comunitat volem treballar? Com ens apropem a conèixer aquestes comunitats? Perquè n'hi coexisteixen moltes i molt diverses.

El treball comunitari ha de ser facilitació. El què hi ha a les comunitats són tensions i conflictes. Aleshores, s'ha de facilitar la regeneració dels vincles trencats, la cohesió, el respecte mutu i l'autorespecte. Però no en el sentit d'una convivència idíl·lica en un món d'unicorns, no. Les comunitats ja troben els seus propis equilibris i s'autoregulen, no necessiten que els regulem. El què es tracta és què posem les condicions perquè la creativitat aflori, tot fomentant l'autorespecte i el respecte mutu. Però per fer-ho cal tenir voluntat, curiositat, ganes i temps per descobrir-ho. Els processos de treball comunitari no poden ser amb temps curts. Es necessita coure, generar vincle, acceptació i confiança. Res veu el seus resultats en menys de 10 anys.

La idea d'empoderar és molt bonica però quan realment empoderem l'altre, significa que perdem el control i el protagonisme. No significa que passi el què volem que passi. Empoderar és facilitar què passi el què hagi de passar. Empoderar pot significar que ens ignorin i passin de nosaltres, i això l'hem de saber acceptar.

Per acabar, no vam parlar de com mirem a les perifèries o de com les perifèries ens miren a nosaltres, sinó de què hem de tenir una visió perifèrica, com ho diu la Marina Garcés.

'La visión periférica no es una visión de conjunto. No es la visión panorámica. No sintetiza ni sobrevuela. Todo lo contrario: es la capacidad que tiene el ojo sensible para inscribir lo que ve en un campo de visión que excede el objetivo focalizado. (...) La visión periférica es la de un ojo involucrado: involucrado en el cuerpo de quien mira e involucrado en el mundo en que se mueve. ¿Qué consecuencias tiene replantear nuestra condición de espectadores del mundo desde ahí?'

Marina Garcés, 'Un mundo común'

Preguntes que s'han obert amb la participació del públic:

- Quin és el punt d'inici d'un projecte comunitari? Qui ho està demanant?
- Què queda quan marxem?
- Els objectius dels projectes son compatibles amb el real empoderament de les comunitats?
- L'empoderament de les comunitats és incompatible amb el paradigma d'excel·lència artística a les creacions comunitàries? A quin imaginari ha de respondre?
- El resultat ha de ser un producte? Pot ser un concepte? Pot ser un rèdit emocional o d'aprenentatge?
- La predeterminació del resultat treu protagonisme als participants?
- És possible que sorgeixi un projecte de creació artística comunitària, entre gent que no es coneix, sense que algú amb carisma ho faciliti o lideri?
- -Com es difonen els projectes als barris? Els nostre canals de comunicació i llenguatges són els del barri?
- Parlem la mateixa llengua que els nostres veïns i veïnes?
- Com convivim entre l'edifici de la institució i el carrer? Quin espai es dona al carrer? Hem d'esperar que arribin o hem d'anar-hi?
- És possible deixar espai a que passin coses espontànies?
- És possible desplaçar el centre de control de poder?
- Els nous projectes han d'assemblar-se a d'altres que ja estiguin vius al barri?
- Mirem les perifèries amb una mirada bucòlica i romàntica?
- El dret a la cultura justifica qualsevol projecte de creació artística comunitària?
- De cara a conèixer una proposta artística comunitària o a reflexionar en torn a una temàtica, potser és més interessant fer-nos preguntes des de la proposta/dimensió artística mateixa, entrant a dins de l'estructura per pensar des d'aquest lloc, ja no únicament com a espectadors d'un treball comunitari que s'ha fet amb el territori, sinó des de dins de l'experiència? Anar més enllà dels formats de xerrada discursiva i endinsar-nos a conèixer la proposta des del nostre cos?
- Sempre falten temps quan ens posem a parlar de creació artística comunitària i això fa que els debats es quedin a la superfície. Potser pensar en formats de debat amb separació per grups de poques persones, i aleshores poder entrar més a fons?
- Quins son els elements per detectar quines son les coses que estem fent bé i les que hauríem d'evitar quan entrem en un procés de creació comunitària?

03# Pràctiques artístiques en relació

Al Graner vam apostar per obrir la Jornada amb la peça escènica “Darrera la muntanya” del col·lectiu nyam-nyam, un projecte de recerca creat al barri de La Marina en diàleg amb la mestra de secundària Imma Solé i quatre famílies de l’Institut Montjuïc.

“Aquesta peça parteix del cos de treball de ‘A quatre potes’. Quan vam començar a treballar al Graner en aquesta proposta vinculada al barri vam conèixer a l’Imma, mestra de l’INS Montjuïc. Amb ella i diverses famílies hem caminat el barri, l’hem escoltat, ens hem assegut als bancs que hi ha i hem imaginat a on n’hi podria haver d’altres, hem llegit a Paco Candel, hem après a picar per buleries, hem descobert que la zona franca era un gran passeig arbrat que arribava a la platja on et podies banyar, hem pogut escoltar als que ja no hi són i visualitzar tot el que s’ha desplaçat, hem passat l’estona als peus de la muntanya i hem acabat construint vint-i-quatre bancs junts com a antesala de la peça escènica. I tot això acompanyats de la Dianelis que ens ajuda a no deixar de fer-nos preguntes, amb el Pedro Pineda amb qui hem dissenyat, realitzat i posat en circulació els bancs, amb el Salva Sanchís que ens ha acompanyat a posar-hi el cos, i amb l’Anna Rovira que ens ha donat la llum.

El dispositiu escènic que configura l’espai performatiu creant situacions que generen la dramaturgia de la peça. La proposta investiga les possibilitats del format d’instal·lació performativa, creant un espai d’acció de lliure circulació comú entre públic i creadorxs. D’aquesta manera s’indaga sobre l’aparició de la quotidianitat en el fet escènic, les fronteres entre el format de diferents situacions que normalment no succeeixen en un mateix context, i la possibilitat que aquestes «escenes» generin un lloc estrany entre realitat i ficció. En el pla conceptual, activa idees com l’artesanía entesa de manera expandida, el gest com a (micro)acció política, la retroalimentació que posa en circulació lògiques pròximes a l’ecologia, i l’exploració dels imaginaris socials com a aliment per al pensament i la pràctica contemporània.”

Des del Graner ens semblava important començar “posant el cos”, compartir l’experiència del projecte comunitari sense passar per la paraula d’una conferència

inaugural, sinó submergir-se en una proposta escènica que pretenia despertar els sentits, fer una immersió en la investigació realitzada. Volíem convidar a entrar dins de l'estructura teatral des de l'experiència, no participant únicament com a espectadors passius d'un treball comunitari que s'ha fet amb el territori, sinó entrant amb una acció física per col·locar-se en el lloc del que hi participa. Després es va passar directament a les taules de treball, sense cap més explicació, amb el cos despert i activat per entrar en les dinàmiques proposades pels creadors/es.

Com va dir una de les participants: *"Em va sorprendre molt el format escènic de participació dels nyam-nyam. Primer estava una mica desconcertada, però em va semblar molt bé que s'abordés el tema no només des de la creació artística sinó també des de la fabricació del banc com a objecte. Com una persona anodina que participa d'un projecte comunitari, de sobte es converteix en un artista amateur. La metàfora del banc que esdevé un objecte d'art i la persona que esdevé una altra cosa em van semblar qüestions molt interessants"*.

2. Taules de treball

TAULA#1 - El cos com a territori: territoris de percepció, territoris de l'imaginari.

Taller proposat per Constanza Brnčić, coreògrafa.¹

Proposta desenvolupada

La Constanza va proposar un taller on explorar la relació entre el territori perceptiu que es teixeix entre els cossos, els imaginaris que emergeixen i com el cos esdevé paisatge d'inscripcions, memòries i afectes. A partir de dinàmiques pràctiques senzilles que propicien l'escolta de l'espai i com el grup el significa i el resignifica, es va reflexionar sobre la idea de territori i la seva relació amb el fet d'estar situat i en moviment del cos perceptiu i imaginari.

Experiències transitades

La proposta de la Constanza és un deriva, un trànsit per la noció de territori, una revisió del concepte des de la posició que ocupen els cossos en l'espai:

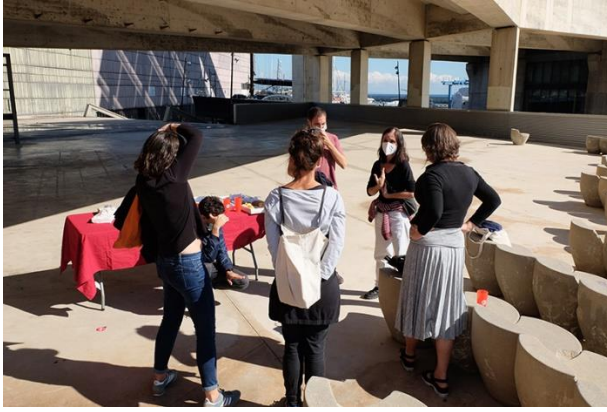
(...) arribo al costat del mar i penso que l'art el que fa és, precisament, una crítica del territori: del concepte mateix, dels criteris de la seva demarcació, de la relació de les persones amb aquestes delimitacions i els conseqüents imaginaris oficials i extraoficials. ¿Com practicar la situació, el transitar, el posar el cos per percebre des de l'afecte -la pell i l'os- les demarcacions i els usos que un grup fa d'un territori?

El relat de la Constanza ens apropa a la seva vivència com a dinamitzadora de la Taula apropant-nos als canvis perceptius en relació a l'espai al qual també fa menció un dels participants:

Yo había estado en ese sitio antes de entrar a la jornada, y tuve una experiencia de ese lugar. Pero a posterior con esas 2 instrucciones, cambió mi experiencia en relación a ese lugar y a la relación con esas personas. Es decir, con unas instrucciones muy simples que hacen mella en tu cuerpo, cambia la experiencia sobre tu entorno. La única pauta era ponerle atención y eso cambió mi manera de caminar, ver, observar. me pareció muy interesante cómo desde esa sencillez puedes poner una plataforma para observar el exterior que te cambie completamente. Quizás a partir de ahí se puede pensar como intervienes un espacio que ya está haciendo su cotidiano.

¹ Podeu veure el retorn de les taules de la Jornada 1 seguint el següent enllaç:

<https://youtu.be/kC6RoP9EAvs>

Metodologies i dispositius activats

Les metodologies que proposa la Constanza són simples:

En primer lloc reuneixo el grup i proposo caminar juntes amb quatre indicacions: 1-No perdre de vista a cap membre del grup. 2-No hi ha líder a priori, la direcció la decideix el grup. 3-Caminarem sempre en silenci. 4-Quan el grup decideixi que ha trobat un lloc en el qual es vol quedar, el grup s'aturarà.

En segon lloc proposo un treball que jo anomeno "ocupar el lloc de l'altre" o, també, "la memòria de l'espai": Escoltant i mirant les posicions i els llocs que ocupen les companyes, cada una pot, en qualsevol moment, anar a ocupar els mateixos llocs i les mateixes posicions en un temps diferit. Pot ser un segon més tard o 10 minuts després. Registrant les memòries dels cossos que van quedant a l'espai.

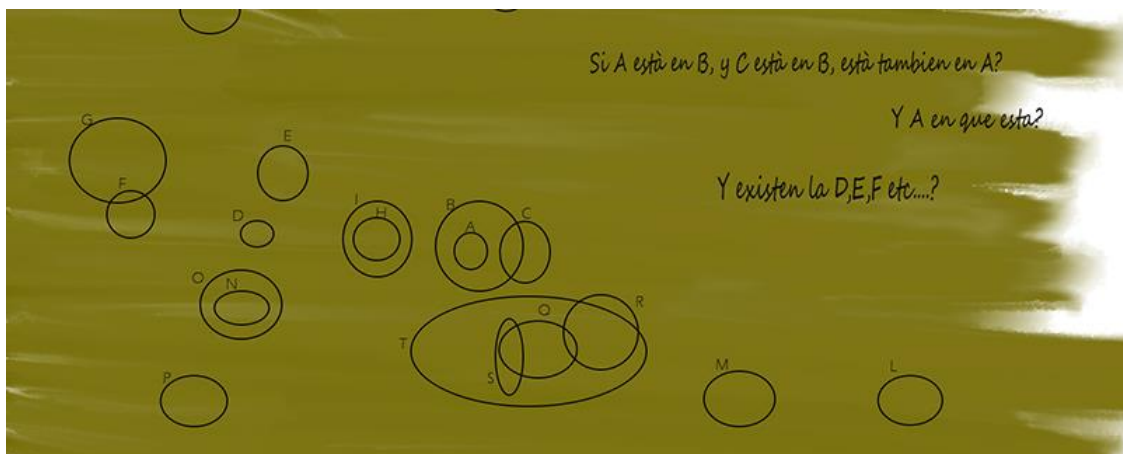
Un dels participants explica com la simplicitat de les propostes va esdevenir un mode corporal de coneixement:

Formé parte del grupo de Constanza, y para mi el acierto fue que nos preparó un dispositivo muy, muy simple, donde las instrucciones eran prestar atención al exterior y a tus compañeros/as, y moverte con esas dos instrucciones. (...) Lo de Constanza creo que es un tipo de trabajo muy fino, donde puede participar todo el mundo, con una experiencia corporal momentánea (...) El dispositivo de Constanza me facilitó ponerme en relación con el entorno, el sitio y la gente.

Glossari

El recull dels temes tractats pel grup és:

- 1- El Fòrum com engany polític.
- 2-El formigó com a anul·lació de la biodiversitat.
- 3-Els usos de les ruïnes.
- 4-El cos creatiu que resignifica els espais.
- 5-La transhumància i el nomadisme.
- 6-Intimitat, complicitat i desig col·lectiu.
- 7-Territoris afectius.
- 8-Memòria: temps negatiu, temps final, temps cíclics.
- 9-Gest i memòria: gestos violents, gestos irreparables, gestos efímers, gestos degradables.

TAULA #2 - El territori com a espai construït socialment.

Taller proposat per Ro Caminal, artista visual.

Proposta desenvolupada

Ro Caminal va proposar repensar el concepte de territori, tradicionalment associat a un espai físic delimitat i que va passar a referir un espai socialment construït. Recolzat en aquest paradigma, el territori existeix en funció de l'acció política que s'hi desenvolupa i de l'agència dels subjectes exercida des del comú. Això permet extrapolar el concepte territori a espais no físics com l'imaginat o el virtual. En la taula es volia explorar, a partir d'un exercici pràctic, com utilitzar les metodologies pròpies de les ciències socials per a desenvolupar un projecte visual que plani sobre un territori concret, i que, per tant, necessita de la participació / col·laboració dels agents que signifiquen aquest espai.

Experiències transitades

Ro Caminal va partir de la idea de Milton Santos de que "El territorio es el espacio socialmente construido" i va compartir el seu procés d'investigació i creació. El grup va partir de preguntes com:

"Desde dónde" estamos haciendo este trabajo, el "para qué" lo estamos haciendo, y sobre todo "por qué" lo estamos haciendo. Esto aplica a nosotros, pero también a las participantes/ colaboradores.

¿Y las personas que participan, por qué lo hacen? ¿Para que lo hacen? ¿Qué esperan de su participación?

Hay muchas maneras de entender la colaboración / participación, y son todas legítimas, si respetan los ¿por qué? ¿y para que? de artista y participantes.

¿Cómo estructurar una investigación desde las ciencias sociales útil para el desarrollo de un proyecto artístico?

I va proposar un trànsit de recerca que passa de la subjectivitat a l'objectivitat i altre cop a la subjectivitat. Les participants van destacar-ne la metodologia i l'honestedat de la proposta, que sempre passa per moments de verificació. Van subratllar la importància de treballar des de l'honestedat, la necessitat d'explicar els objectius a totes les persones que formen part del procés perquè pugin decidir com s'hi volen involucrar. També es van plantejar els límits ètics en què es situa l'artista en un procés i la qüestió del consentiment per part de les persones participants.

Metodologies i dispositius activats

La Ro va proposar una pràctica d'investigació:

Entre los participantes se eligió un tema a nivel general, este fue el auge del fascismo entre la clase obrera. Su motivación, la aparente contradicción del enunciado que les preocupaba.

Dispusimos dos pizarras en paralelo, en una fuimos apuntando las etapas del proceso en genérico y usando ejemplos de distintos trabajos que he realizado para ver sus posibilidades; en la otra, ellos trasladaban estos puntos generales a la investigación concreta que habían elegido.

Esto nos permitió ver el proceso de manera práctica y diseñar un proceso específico para nuestro enunciado, si bien no llevamos a término las fases si vimos la importancia de cada fase y cómo condiciona el trabajo.

Una de les persones participants a la taula va dir que "és molt interessant plantejar la relació entre pràctica artística-territori i associar això a altres àmbits, és a dir la amb les ciències socials, això m'ha creat moltes preguntes i m'ha resultat molt interessant."

La Ro comenta: *Nos faltaron unos 10 minutos de taller, para desarrollar más el punto de como trasladar los resultados de la investigación a una pieza artística, tema que tocamos, pero ya un poco apremiados por el horario.*

Les participants estaven d'acord amb la falta de temps i van dir que els hauria interessat veure com la informació de la realitat obtinguda des de la investigació serveix per generar una ficció i com deixar les fissures perquè l'espectador s'hi puguin endinsar i resignificar l'obra.

També van acordar que la hipòtesis ha de ser molt concreta, s'ha de reformular periòdicament i garantir que els objectius siguin sigui realitzables.

Per la Ro, alhora, va ser molt interessant parlar des de diferents àmbits de treball, diferents camps, ja que s'havia de plantejar les preguntes des dels llocs que d'altra banda seria difícil explorar.

Glossari

La proposta de la Ro transita entre les ciències socials i les pràctiques artístiques. D'aquí que el glossari estigui banyat de termes com:

investigación previa

metodología cuantitativa.

metodologías cualitativas.

observación no participante.

observación participante

conversaciones casuales.

entrevistas: otras metodologías

historias de vida,

conclusiones de la investigación

triangular todos los datos

Tota una nomenclatura provinent de la ciència que conclou amb la pregunta:

¿Cómo trasladamos el conocimiento generado por la investigación a un trabajo artístico?

TAULA#3 - El context en la creació comunitària.

Taller proposat per Jorge Albuerne, artista de circ.

Proposta desenvolupada

Jorge Albuerne va proposar un mirada sobre el context en les creacions comunitàries des de la perspectiva del circ. A partir de les idees de que l'art és context i, ahora, que el circ té una relació extractivista amb els territoris, va proposar diverses dinàmiques de reflexió i acció per pensar i incorporar el debat amb les participants.

Experiències transitades

El taller del Jorge va iniciar-se amb un debat sobre les nocions de creació comunitària i territori des de la visió del circ, i la necessitat que tenen les estructures culturals de realitzar projectes d'aquestes característiques per legitimar la seva situació en territoris concrets. Després de reflexionar sobre el vincle entre cultura i territori es va proposar una dinàmica per pensar el cos com a territori. Posteriorment es va fer un acte de connexió entre aquest cos/territori i l'espai físic que envolta La Central del Circ. Aquesta darrera acció performàtica va connectar els cossos presents amb la memòria històrica de l'espai que constitueix actualment el Parc del Fòrum i que fou un parapet on es van afusellar les darreres víctimes del franquisme. Explica el Jorge que *"en el breve camino de vuelta a la Central (reflexionamos) sobre la sencillez y la potencia de los gestos. Sobre la capacidad movilizadora de la cotidianidad y de las acciones simples. Sobre una forma de comunicación universal y no verbal presente en los cuerpos y en sus actos, en su manera de habitar el espacio... Sin embargo, antes de la reflexión hubo unos segundos, tal vez minutos (relativo es el tiempo), de elocuente silencio, de recogimiento... y supongo que es ahí, en estos instantes de complicidad, en donde se tejen otros territorios invisibles e innombrables que sólo pueden leerse en la mirada de quien te ha acompañado."*

Metodologies i dispositius activats

Les propostes metodològiques que va activar el Jorge, van ser:

Práctica n.º 1

Dibujar el cuerpo como un mapa, señalando en él potencias y debilidades, lesiones, peculiaridades, emociones...

Una pequeña o gran cartografía física y emocional, una revisión de los límites del propio cuerpo, la invención de un código o unos signos convencionales que nos permitan leer esta representación del cuerpo.

Luego analizamos rápidamente algunos aspectos de esta representación...la composición, la orientación, la elección del formato del soporte, el trazo, la utilización o no de color, la abstracción o figuración dentro de las diversas representaciones....

Práctica nº2

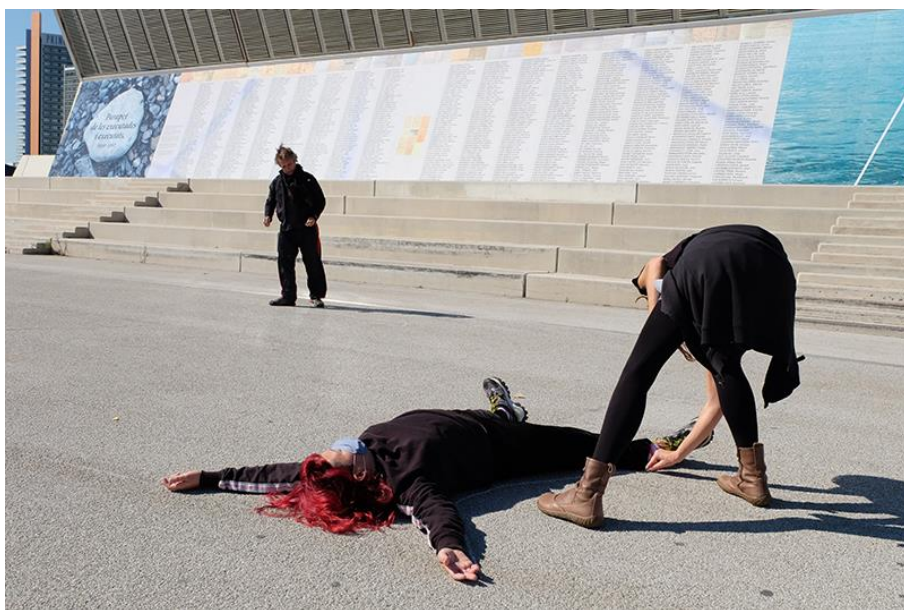
*Propongo al grupo, en este caso, un paseo silencioso hasta el **Parapeto de las ejecutadas y ejecutados 1939-1952** en el Camp de la Bota, vecino a La Central del Circ.*

Una vez allí continuaremos leyendo, también en silencio, los nombres de las personas ejecutadas por la dictadura franquista en este lugar.

De entre estos nombres cada participante escogerá dos, que memorizará.

Encarnaremos la caída de los cuerpos pertenecientes a estos nombres ante la mirada testigo de un compañero que después registrará con tiza sobre el suelo la silueta de ese cuerpo caído.

La persona "encarnante" se levantará una vez finalizado el registro de la silueta y escribirá, en el interior de la misma, el nombre de la persona encarnada.

Así lo haremos cada uno con los dos nombres elegidos... es por tanto que cada participante registrará dos siluetas y escribirá dos nombres (pues éramos pares). Pretendo con esta propuesta reflexionar desde el territorio/cuerpo sobre el territorio/ciudad a través del territorio/memoria. Y también pasear desde la memoria por el espacio y hasta el cuerpo.

La revisión activa del monumento, la actualización de un homenaje desde la acción...

**UNOS CUERPOS, UN ESPACIO, UN OBJETO.
UNOS NOMBRES, UNAS MARCAS, UN PRESENTE.
UNA MEMORIA, UN GESTO, UNA MIRADA.
PALABRA, ACCIÓN, CUERPO.
ESPONTANEIDAD, ANONIMATO, REPRESENTACIÓN.**

Glossari

El Jorge va partir de respondre amb més preguntes als conceptes derivats de "creació comunitària" i "territori" a partir del debat i posant en joc diverses idees que es desprenen de la seva concepció del circ:

¿QUÉ ES TERRITORIO...? *Unos límites o todo aquello inscrito en esos límites? una configuración espacial? una identidad geográfica? (...) territorio físico, territorio inmaterial. Qué relación establece el circo con el territorio si en esencia éste se considera nómada...: ANALIZA / OCUPA / LEVANTA / EXTRAE / DESAPARECE. Si el circo es una unidad habitacional nómada... generando una estructura autónoma y móvil de habitación y producción de recursos, entonces el circo es en sí mismo un territorio, el circo es su propio territorio... pero, un territorio heterotópico ("otro lugar" posible en un territorio posible).*

La relación inicial del circo con el territorio es de subsistencia principalmente. Un territorio enfrentado a otro territorio. Por otro lado la relación con cualquier espacio/territorio comienza a través del cuerpo. Un cuerpo que se inserta/aparece/transita ese territorio. Un cuerpo que también es territorio.

TAULA#4 - Relacions de Poder.

Taller proposat per Rocío Manzano, de NusCooperativa.

Proposta desenvolupada

La proposta era treballar els conceptes de poder i creació artística comunitària intentant buscar altres maneres d'aproximar-se al tema que no fossin només discursives. La idea era fomentar la participació des del cos. *'El cos ens diu coses'* i treballar des d'aquesta escolta implica una potencialitat i un llenguatge comú, que fa que malgrat les procedències i els rols de les persones participants siguin diferents, s'arriba a un clima de grup que ens permet fer una construcció de coneixement col·lectiu.

A nivell de facilitació va ser una proposta molt ben rebuda i per tant va ser molt fàcil anar introduint els temes amb les diferents dinàmiques. El fet de que el grup estigués receptiu a les dinàmiques va possibilitar que sortissin moltes idees per anar estirant del fil.

Experiències transitades

Per part de la facilitació, va estar un plaer poder aportar les eines participatives i creatives al servei d'un tema que, a més, interessa particularment. La presentació inicial de la Montse Santolino va ser molt inspiradora i es van poder fer molts enllaços amb la taula.

En general, podem dir que la proposta va estar molt ben focalitzada, encaixant el treball amb la comunitat des de la seva vessant social i l'artística, facilitant i

dinamitzant els debats. Les metodologies que es van proposar eren molt dinàmiques i d'acció, des del cos en moviment a l'espai, i això afavoria la **creació d'un espai de sabers horitzontal**, on tothom podia aportar d'una manera o d'altra. Amb el cos com a protagonista, va sorprendre la seva capacitat per expressar, des del joc, conceptes, idees, opinions i posicionaments. Les consignes portaven a que es generessin debats o contradiccions interiors, a la vegada que facilitaven la interacció i el intercanvi d'opinions, sempre des del respecte i l'obertura. S'ha ressaltat com a positiu la **capacitat per construir coneixement de manera col·lectiva**, partint dels debats conjunts i arguments, i com es van anar reformulant i modelant les idees i imaginaris personals. De la mateixa manera, també la **capacitat de crear i conformar grup i comunitat**, en un curt espai de temps. També es va posar molt en valor en el fet de què les **metodologies proposades son fàcilment transferibles** a altres contextos, espais i grups del territori, facilitant i promovent la participació amb altres formats.

A nivell del grup es va valorar positivament que hi hagués un marc comú entorn a la creació comunitària entre les persones participants i la heterogeneïtat a nivell de perfils (educació social, comunitat, artistes, etc.).

Metodologies i dispositius

- **Baròmetre**: va servir per trencar el gel i començar a fer servir el nostre cos per obtenir informació (fent servir el posicionament a l'espai). Segons els perfils de participants, es posicionaven a l'espai (si artistes, si veïnes, si tècnics, etc). Si ho miréssim de dalt, resultaria un mapa amb punts de colors segons els diferents perfils.

- **Teatre Imatge**: serveix per donar-nos informació des del cos i l'anàlisi de les persones espectadores: és una manera en la que partint dels nostres imaginaris personals es crea un imaginari col·lectiu (jo faig una imatge segons el que jo crec d'un tema i són les persones que la miren qui la doten de significat des dels seus punts de vista, creant una imatge col·lectiva). S'han proposat les paraules poder i comunitat com a base per a la creació de la imatge. S'ha fet un petit debat sobre que ens interpel·lava en cada imatge que es va crear.

- **Posicionament a favor/en contra**: fer servir el posicionament a l'espai per parlar sobre un tema partint d'una afirmació (polèmica, que tracta els possibles punts calents) i afavoreix el debat però des d'on t'has posicionat a nivell d'espai. Serveix també per buscar les polaritats i els punts de trobada.

- **Mural col·lectiu**: Durant tot el temps hi hagut un mural on qualsevol persona participant podria anar penjant notes, apunts i idees força.

Glossari

Es va treballar la idea de poder, diferenciant fer un **ús del poder** i un **abús del poder**, sobretot quan es lideren processos artístics comunitaris. Emfatitzant que el significat de poder és “facto”, algú que té poder és algú que té una habilitat i la comparteix. Entre l'ús i l'abús hi ha una frontera molt prima, i aquesta dicotomia influeix, sobretot en el poder que té l'artista o la persona tècnica vers la comunitat. Hauríem de treballar amb l'excepció del poder com a capacitat de, potència de, canvi i transformació.

També es va parlar de a quins nivells es donen aquestes relacions de poder (artistes, tècniques, veïnes, mediadores, etc.), quina relació s'estableix entre cadascuna de les parts i perquè es dóna de determinada manera. El qüestionar-se qui i com s'ha de portar el lideratge en aquests processos.

També es va treballar la idea de que en espais més sensibilitzats es tendeix a associar que l'objectiu ha de ser el “**procés**” enlloc del “**resultat**” i es va parlar de que potser és una idea una mica maniquea, que no té perquè ser o una cosa o l'altre o que potser s'ha d'escoltar a la comunitat (exemple: si un grup el que valora és poder fer una representació davant de la comunitat, el procés pot ser molt important però aquí el que estan valorant és el resultat i potser des de la direcció o lideratge del procés hem de saber escoltar aquesta veu).

Com a reflexions a ressaltar es podria apuntar si ‘el poder és alliberador?’, ‘qui sustenta la comunitat?’ i ‘si s'ha de fer una aposta pel caos creatiu o vetllar pel control del procés?’.

TAULA#5 - Cossos polítics.

Taller proposat per Lali Álvarez, dramaturga, directora d'escena i escriptora

Proposta desenvolupada

Aquesta taula de treball es va realitzar de manera itinerant per l'espai públic, trepitjant i ocupant els carrers i les places dels voltants de l'Ateneu. Es va proposar a les persones participants de crear un grup de whatsapp, a través del qual s'anirien compartint les consignes.

Caminant entre la Plaça Trobada i la Plaça de les Dones, pel whatsapp la Lali anava plantejant preguntes al grup sobre el que veien, i les podien contestar i compartir per la mateixa via. Per exemple, 'què és per a tu comunitat?', o 'quantes comunitats veieu aquí?', o 'què és per a vosaltres territori?'.

Van acabar reflexionant sobre tots aquests temes, junts i de viva veu a la plaça.

Inicialment una proposta més aviat conceptual què no pas corporal, en el com prendre consciència de la presència del cos a l'espai públic. Tot i així, van irrompre trobades i relats improvisats durant el procés que es van anar incorporant a la dinàmica.

Experiències transitades

A l'endinsar-se el grup pels carrers, es van ràpidament adonar del tsunami o volcà que és Nou Barris.

Aturats i drets, observant el paisatge humà i urbà davant del Mercadona, es va apropar una dona gran al grup i els hi va preguntar 'Què feu aquí? Què està passant?'. Se li va explicar i se li va preguntar si formava part d'alguna comunitat. Era una veïna de Trinitat Nova, coneixia bé l'Ateneu però no hi venia mai perquè ara no s'assabentava que hi passava a dins. Va estar explicant que per aquí a la Trini i a Roquetes son barris obrers, que abans anaven tots a una, però què ara som tots més individualistes. Deia que abans es feien coses bàrbares i va explicar la seva experiència de com va ser una de les què va segrestar el primer autobús a Plaça Catalunya, per demostrar que sí hi havia voluntat política, els autobusos podien pujar a Nou Barris. Per al grup de persones de la taula, la trobada amb aquesta dona va donar un gran valor a la proposta. I més, plantegen què la trobada no ha sigut tant del grup amb ella, sinó d'ella amb el grup, aquell dispositiu que s'havia conformat a les portes del Mercadona.

Van viure encara un últim episodi, al moment de reflexió a la plaça, com eren més de 6 persones (època covid19!), es van apropar uns agents de protecció civil dient que allò no estava permès i havien de dispersar. Immediatament tot el grup va defensar que conformaven una comunitat que estava realitzant una activitat formativa, defensant aquell espai que havien construït. Amb bons arguments, de seguida els agents ho van entendre i van marxar.

Per acabar, la Lali va dir que si el territori que aleshores conformaven com a comunitat, el volien mantenir, l'haurien de regular amb unes normes

consensuades. No tothom es va voler/poder quedar al grup i aquests posicionaments també van donar peu al debat.

Han aflorat moltes reflexions i s'han plantejat totes les preguntes i mirades amb molta sensibilitat, en un debat molt ben dinamitzat, reconduït i ressituat.

Metodologies i dispositius

Aquesta taula de treball va tenir el seu punt de partida amb un grup de persones que s'havien apuntat individualment a participar. Casualment algunes d'elles es coneixien, altres només de fa un dia o dos, i altres de no res. En poc menys de 2 hores, gràcies a unes consignes específiques i compartides amb tot el grup, una experiència viscuda pels seus cossos en primera persona però emmarcats en una experiència col·lectiva, es va generar el sentiment de comunitat. Quin és el rol dels cossos en una comunitat?

Glossari

Es va treballar en torn al concepte de **cossos polítics**, i en aquest cas concret, de com es posiciona un cos a l'espai públic i quines reaccions genera a les persones que hi son físicament també amb els seus cossos. Quina és la potència d'un cos?

Per altra banda, es va aprofundir en la idea de **cossos en comunitat**. És a dir, que vol dir comunitat i com ens identifiquem com a persona que es troba dins d'aquesta comunitat. Com passa a formar part de la comunitat aquest cos? Que vol dir formar-ne part d'un grup o d'una comunitat?

Als processos de creació artística comunitària que tenen com eina o base les arts en viu, molt sovint s'entrecreu la diversitat amb la dimensió col·lectiva i es genera una capacitat de produir un sentit comú que ens permet pensar-nos com una comunitat.

TAULA#6 - Cultures usurpades.

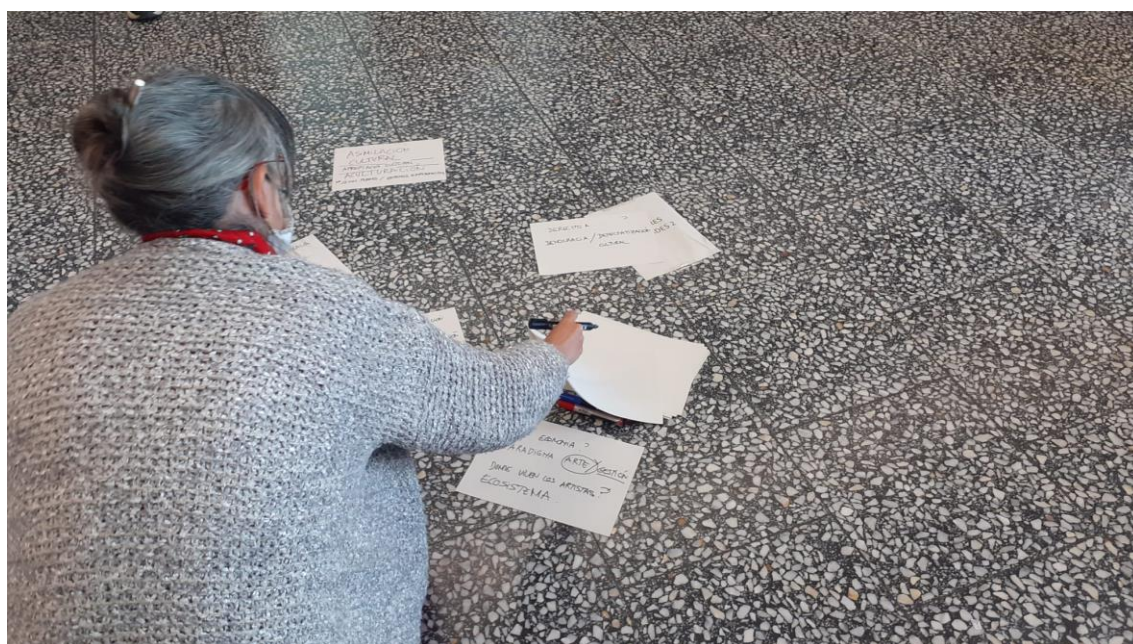
Taller proposat per Mariló Fernández, de LaFundició

Proposta desenvolupada

Per abordar la temàtica de l'usurpació de la cultura, es van posar en diàleg unes imatges gràfiques amb un conjunt de conceptes, com a disparadors de la conversa i amb la idea de crear tensions i obrir debats. Les imatges eren el recull d'alguns materials resultants de processos duts a terme per part de LaFundició amb el veïnat i comunitats de Bellvitge. I es van posar sobre la taula (més aviat al terra, al centre del cercle de persones) cinc conceptes clau que buscaven **tensar la naturalització del rol dels artistes en relació a les comunitats** en el desenvolupament de processos creatius i artístics.

La proposta tractava doncs de compartir alguns conceptes o tensions que estan presents quan parlem de cultura, comunitat i "perifèria". De manera ràpida es van introduir les frases que hi havia al terra i es va fer servir una primera foto: un anunci dels anys 60 de la immobiliària Ciutat Comptal, on es veu la imatge estereotipada de la família heteronormativa amb "la parelleta", l'home (al centre de la imatge amb vestit d'oficinista) i la dona (de genolls).

També es va compartir des d'on es parlava i facilitava la proposta, ja que es considera que és important **trencar algunes fronteres entre vida i treball**, sobretot quan caminem cap a un escenari d'allò comú, tot introduint quina idea d'economia és la que volem i podem posar en joc.

Experiències transitades

Al grup hi havia perfils diferents i la sensació que mancava temps per compartir posicionaments. El marc de partida era també força complicat: un temps reduït per parlar de temes complexos, en un context i amb persones que no es coneixien prèviament. Aquesta situació va potser generar neguit entre les persones participants i facilitadores, ja que no agrada haver de parlar de manera superficial sobre temes tan complexos i, a la vegada, dificulta la confiança per exposar-se i per poder entendre les reflexions que van sortint.

No obstant, s'ha dut a terme un esforç teòric molt interessant que va permetre assenyalar un seguit de conceptes a partir dels quals seguir treballant. La xerrada inicial de la Montse Santolino, en aquest sentit, també va ajudar a l'hora de fer enllaços amb exemples que s'havien parlat per ubicar conceptes.

Tot i el viatge desordenat i poc aterrat a eines pràctiques de com treballar amb les comunitats degut a la manca de temps per fer-ho, s'agraeix donar peu a obrir aquests espais de pensament per ajudar a generar imaginaris més justos i repensar que estem dient quan parlem d'art comunitari i quines implicacions en té.

Metodologies i dispositius

La taula de treball es va centrar en un format molt simple de seure en cercle i començar a parlar sobre diferents conceptes. S'ha optat per apropar-se a la temàtica des d'un lloc més 'informal' que no pas des del plantejament de dinàmiques 'sexys' o de tenir preestablert cap a on es volia que fossin les coses. Es va provar de què cadascú se sumés des d'allà on era i amb el que portava al que hi havia que no coneixia. Organitzar-se de d'una consciència més pràctica que no pas teòrica.

En aquest sentit, al no haver-hi un lideratge clar, no tothom s'ha trobat còmode. Volíem plantejar de si cal què i hagi algú que assumeixi el rol de facilitació i dinamització del debat. És perquè ens agrada que ens dinamitzin? Ha de mantenir el lideratge la persona a qui se li ha fet l'encàrrec? Ho pot assumir qualsevol de les persones que hi son presents? Què passa quan, en aquests contextos, es cau en l'autoreferencialitat?

A vegades les dinàmiques són facilitadores per ser més productives i arribar a conclusions en menys temps amb persones que no es coneixen i que a l'hora potser necessiten algunes eines per descodificar des d'on s'està parlant.

Deduïm també què és fonamental posar en valor uns temps més sostinguts i aparentment improductius, des d'on potser és més difícil respondre a la urgència, però què permeten entrar a la profunditat de les reflexions teòriques i de les relacions humanes.

Glossari

- **Aculturació - Assimilació cultural - Classemedianització:** El procés de desposseïció d'una comunitat i l'assimilació d'aquesta a la cultura dominant (la imatge de l'anunci "Vivimos en Bellvitge, en piso de propiedad" és un dels exemples de com s'han produït aquests processos d'aculturació a l'àrea metropolitana de Barcelona). El paper de la cultura per imposar les formes hegemòniques del sistema neoliberal.

En aquest sentit, durant la conversa també es va afegir el terme "apropiacionisme cultural" en relació als conceptes de l'exotització i la mercantilització d'alguns trets de comunitats sulbalternitzades per part de la cultura dominant (es va posar d'exemple les trenes dels pentinats africans). És important saber amb quin paradigma d'economia ens estem movent, com ho fem i si hi ha enriquiment, expropiació o apropiació cultural.

- **Excel·lència - Meritocràcia:** El capacitisme o l'expertesa com a categories que activen una usurpació de l'autonomia de les comunitats, com a mecanismes de desposseïció (en aquest sentit és un referent el text '*La Convivencialitat*' d'Ivan Illich). Qui té o a qui es reconeix la meritocràcia.

- **Cultura i economia:** Pensant en la naturalització de certes pràctiques culturals dins d'un paradigma neoliberal, en front la idea de construir nous marcs de sentit en una economia feminista social i solidària, que posi al centre la cura de la vida i els ecosistemes amb els que som interdependents. La relació treball/vida, el dret a crear i posar en circulació les nostres formes de ser i estar al món. El paradigma de l'art que naturalitzem i quin univers de sentit i quina economia estan vinculades a aquest paradigma (al model neoliberal, sota una mena de superioritat i neutralitat inqüestionable, "l'art per se és bo"). Quines comunitats habiten 'els artistes' i com seria el paradigma de l'art en un univers de sentit eco-feminista social i solidari.

- **L'exotització:** La pacificació, la gentrificació o l'higienisme com algunes de les externalitats negatives que s'estan donant en alguns processos artístics en

'perifèries' (en el marc de l'economia neoliberal i capitalista des del "buenismo" i el paternalisme cercant l'aniquilació). L'exotització/demonització de les formes que qüestionen el discurs dominant. Qüestionar el com i perquè s'apropen les formes de fer dominants als marges (noves formes colonialistes per mantenir l'ordre de desigualtats i opressions des d'aquest tarannà buenista/paternalista).

- **Ecosistema de comunitats:** Es confon territori, veïns i comunitat. En un territori poden haver-hi moltes comunitats. Una comunitat és un conjunt de persones que tenen un objecte o un projecte comú i que es mouen entorn a gestionar aquesta cosa comuna. No es pot identificar una comunitat per un tret de racialització o per un espai geogràfic. La comunitat és la que se sent que té un objecte comú en torn al qual s'activa i fa coses. En l'àmbit del treball comunitari és fonamental el rol de facilitació i acompanyament, en detriment de la prepotència d'anar a culturitzar.

- **Dret a la cultura:** La idea de 'democratització cultural' (garantir l'accés a la cultura "dominant") en front de la idea de 'democràcia cultural' (el dret a tenir els recursos materials i les condicions d'existència necessàries per posar en circulació les pròpies formes de ser i estar al món i les pròpies pràctiques estètiques). S'ha de fer pedagogia institucional, ensenyant a l'Administració que no es pot fer de dalt a baix, les creacions comunitàries són un procés, amb necessitats d'altres calendaris, objectius i tot s'ha d'enfocar diferent. Es proposa desobeir i desertar propostes que vinguin amb aquest mirador. També ha sortit la necessitat de poder avaluar i buscar indicadors de l'impacte social/cultural d'allò que pretenem fer i quins resultats ha tingut, a nivell qualitatiu. Fer l'avaluació des de les comunitats i amb molt de sentit autocrític. Per últim, s'ha parlat de la idea d'autoria en aquests contextos i de a qui pertany l'autoria d'aquestes obres.

TAULA#7 - Les Arts en viu.

Taller proposat pel Col·lectiu nyamnyam

Proposta desenvolupada

La proposta va ser molt senzilla: va consistir en sortir al carrer després de veure *Darrera la muntanya*, transitar pel barri amb els bancs que formaven part de la peça, i anar plantejant algunes preguntes per sentir què aflora col·lectivament durant aquest recorregut per l'espai públic del barri de La Marina. Van activar idees que han ressonat durant tot el projecte i que s'alineen amb alguns dels eixos de treball del Graner, com són l'artesanía entesa d'una manera expandida, el gest com a (micro) acció política, la retroalimentació que posa en circulació lògiques pròximes a l'ecologia, i l'exploració dels imaginaris socials com a aliment per al pensament i la pràctica contemporània.

L'Iñaki Álvarez i Ariadna Rodríguez van explicar que el seu treball es mou en aquesta cruïlla entre arts en viu, pensament crític, pedagogies i interacció social, un treball que es situa entre la creació de projectes (com a col·lectiu d'artistes) i el paper d'acompanyar i col·laborar amb el treball d'altres persones, col·lectius i/o institucions.

Es va posar en evidència com, en les arts en viu, és possible treballar la connexió entre diferents escales contextuais: la connexió territorial (esbossant vincles entre allò veïnal i local), la relacional (implicant diferents grups de persones que conformen el teixit social d'un determinat context i que, en moltes ocasions, coexisteixen sense entrar en relació), la temporal (incorporant molt sovint elements de memòria individual o col·lectiva per projectar-los en el present) i l'espacial-urbanístic (analitzant pròpiament el lloc físic on es fa la pràctica artística).

Experiències transitades

Començant pel Jardí dels Drets Humans davant del Graner, es van proposar un total de 4 parades/estacions, on es van compartir de manera molt informal qüestions que obrien la conversa en relació a les arts en viu entorn al context d'un territori concret:

com passar de la participació a la col·laboració?
com passar del retorn social a l'afectació social?
quina idea tenim de territori?

Per nyamnyam, les pràctiques artesanals i artístiques no es delimiten, sinó que treballen unides en un diàleg continu amb la vida quotidiana. Partint d'aquest concepte de comunitat, i d'entendre la vida quotidiana com a part intrínseca de la pràctica artística, es va entendre com el projecte s'havia relacionat de manera directe amb el Barri de la Marina. En una lògica de teatre de quilòmetre zero, van explicar com entenen que les arts en viu poden treballar amb el que és local en la màxima extensió del terme, sigui amb els aliments, els relats i les memòries individuals, els materials o les persones que habiten un territori.

Metodologies i dispositius activats

No hi havia una regla imposada a nivell metodològic, sinó que es va crear una estructura determinada (itinerari amb estacions) a partir de la qual es va proposar el caminar com a pràctica estètica i dispositiu d'interrogació i reflexió grupal.

Una de les participants va dir: *"Com a estructura de la proposta va estar molt bé passar de veure la peça, un punt en què ja estàvem tots en comú fent, a començar les taules de treball. Vem sortir a fora al barri. El xerrar et canvia depenent del lloc on siguis i segons del què estàs veient. Allà on érem comentàvem què és el què ens*

envoltava i podíem parlar d'aquell espai en relació a la peça que havíem vist anteriorment. Això ajudava molt a contextualitzar les coses, el fet de ser a l'espai i al territori. A més el grup va estar molt bé, era molt híbrid, hi havia artistes, gent que treballava al centre cívic del barri, gent molt diversa i això feia que la conversa fos molt interessant”.

TAULA# 8 - Escena expandida.

Taller proposat per la investigadora i gestora Dianelis Diéguez, i els artistes Aurora Bauzà i Pere Jou.

Proposta desenvolupada

Es va proposar com eix de treball el concepte de pràctica expandida, un concepte que l'Aurora, el Pere i la Dianelis ja han començat a investigar juntament amb el grup d'artistes anomenat #FF90, en el marc del Festival Grec d'aquest mateix any. La intenció de la proposta va ser aproximar-se al terme de pràctica expandida de nou i intentar, des de noves perspectives, seguir indagant en un possible glossari per comprendre i definir què considerem que gira entorn a la pràctica expandida. Interessava deixar constància d'una preocupació compartida per aquest grup al voltant de la conceptualització i formalització del concepte d'expandit. D'altra banda, van explicar que no hi havia el desig de generar una nova categoria o calaix de tipus “dansa” o “pràctica escènica”. Van explicar que entenen allò expandit com una condició de treball, i no com una manera de flexibilitzar o precaritzar treballs i pràctiques enteses com a menors per situar-se fora de la caixa negra teatral.

Experiències transitades

Van proposar dues dinàmiques molt diferents:

1- La primera va consistir en adjudicar un espai de Graner per cada dues persones, amb l'objectiu d'observar-lo, repensar-lo, i aplicar una proposta d'acció (amb o

sense la intervenció dels bancs utilitzats a la peça *Darrera la muntanya*). Els espais proposats per la visita guiada van ser: Hall, oficines, terrassa, cuina, sala M. Per l'activació de l'espai, van passar un llistat de preguntes que anaven associades a un concepte de pràctica expandida. Van repartir unes targetes, l'exercici era el següent:

Presenta el teu espai responent a aquestes preguntes:

- Què passarà demà en aquest espai (DESBORDAMIENTO)
- On posaries el teu banc (POTÈNCIA)
- Què canviaries d'aquest espai per sentir-lo com a propi (FISURA)
- Si aquest espai fos un animal, quin seria? (MAL LEER)
- Si aquest espai parlés, què diria?

THINGS(CHANGING)INTHEMSELVESLESSNESS

Partint de la ubicació en un espai, es va treballar amb el re-coneixement de les petjades de les persones que l'habiten i es van observar les quotidianitats dels llocs concrets que conformen aquests espais. D'alguna manera es volia transitar, des de la observació i l'escolta dels espais, les sensibilitats que habiten el cos institucional d'una Fàbrica de Creació, un cos-casa, un cos-teatre, un cos-dansa, per intentar comprendre les formes de relacionar-se amb els altres. Amb aquest exercici, es proposava transitar l'experiència de trobar paraules, definicions que ens ajudin a anomenar les coses que fem i les maneres d'habitar el nostre dia a dia. Com diu una de les participants de la Jornada: *"Va ser un petit procés de creació perquè anàvem en binomis pels espais transformant-los a partir d'unes preguntes inicials detonadores. Després, cada binomi escenificava la seva proposta dins aquest espai interior del Graner. Era reflexionar sobre el procés comunitari fent-lo"*.

2- La segona dinàmica va consistir en llegir les definicions dels conceptes relacionats amb la pràctica expandida, elaborades pel grup d'artistes #FF90, i proposar que aquest nou grup de persones trobessin la paraules que englobava cada definició. D'aquí en va sortir un nou glossari que sumava al glossari llegat.

Metodologies i dispositius

A nivell metodològic, es volia passar d'un glossari sorgit de la convivència d'un grup d'artistes professionals (els #FF90 durant la trobada del Grec), a un glossari elaborat per un grup híbrid de persones (veïns/es, tècnics comunitaris, creadors/es que assistien a la Jornada). La idea va ser treballar amb definicions anteriors sobre pràctica expandida, com a material llegat per a altres, de cara a seguir fent una recerca col·lectiva sobre aquest concepte. Així, la nova activació d'aquest glossari llegat partia de la metodologia del "visitant amfitrió", un visitant que no coneix el lloc però se'l fa propi des del relat que evoca aquest lloc, en creuant amb les eines, referències i imaginari simbòlic que porta sobre sí mateix.

Glossari

Les paraules i definicions contingudes en aquest glossari es van crear pels artistes del grup #FF90 per diagnosticar la naturalesa de les pràctiques artístiques expandides. Aquest glossari pot servir per a (i no només per) qüestionar la pròpia

pràctica (i / o l'aliena) a partir de posar-la en diàleg amb una o més de les nocions de el present glossari. En aquest sentit volen estar presents en les discussions futures sobre la noció del que és expandit.

Todo este glosario rodea al término fundamental del encuentro, lo expandido. En cierto modo, el término nos gusta y nos disgusta a la vez, nos sentimos identificados en algunos aspectos pero por otro lado nos genera una pequeña alerta, un peligro ante algunos de sus usos y acepciones. Lo expandido en ocasiones parece una suerte de categoría low cost. Parece como si los festivales necesitasen de la categoría de lo expandido para su programación off. Parece como si el programar piezas fuera de los espacios convencionales necesitase de la categoría programación expandida. Parece que y se percibe como si los festivales necesitasen de suyo programar piezas con poca producción, con poco público y con poca divulgación. Y parece como si para eso tuviesen que ponerle el adjetivo de piezas expandidas. Por ese motivo nos llama la atención y nos inquieta la utilización del término como algo periférico. Como si el término tendiese a designar solo a las piezas exclusivas, exquisitas, sofisticadas o incomprensibles. Como si algunos artistas no tuviésemos más remedio que trabajar siempre desde este marco. Como si el término, en una contradicción semántica, nos redujese y nos encogiese en lugar de ensancharnos y expandirnos.

Lo expandido también es y debería ser, expandir el término. Que lo expandido sea ensanchar. Que lo expandido sea precisamente ampliar los márgenes y que lo expandido sea estirar y llevar a los espacios convencionales las prácticas más experimentales y genuinas. Que los expandido sea llevar la periferia al centro, pienso, pensamos que lo importante de este concepto es este juego, es decir, colocar en el centro las cosas que no lo están. Pienso, pensamos que expandido debe ser una palabra con un papel fuerte en este proceso, el de inclusión. Expansión es ensanchar es inclusión es ampliación.

Artistes #FF90

Glossari inicial creat pels #FF90

Durant la Jornada, no es van llegir els conceptes sinó les definicions, i a partir d'aquí els i les participants van proposar un glossari nou.

- DESBORDAMIENTO

**Borde/Desparramar/Implusión/Figura/Marco/
Desenterramiento/Desjerarquizar/Frontier/Centro/ Intersticio/Under the see
cables**

“No por mucho madrugar, se desborda más temprano”. Acogemos el concepto de desbordamiento desde su cualidad fuctuante y dinámica para desplazarlo a nuestra práctica de Lo expandido. Entendemos Lo expandido como aquello que, alejándose del borde, se ES en su continuo desbordarse, en su continuo desparramarse, como el agua que cae sin cesar de la presa de un río. Este hacer nace de un desplazamiento interno que no se decide a posarse, y se reconoce ahí donde aquello que se desborda olvida su carácter fronterizo, ampliando su capacidad de escucha y acogida. Este olvido radical desvela su ser y saberse habitante del entre, la eterna caída, sosteniendo un presente continuo en su condición difusa, borrosa, desdibujando los centros y las periferias. Se trata de un movimiento que abre nuevas espacialidades habitables: desterritorializa el lugar de lo ético, lo poético, la materia y el cuerpo, lo transforma en un-lugar-otro.

- POTENCIA

Posibilidad /Agitación/Transacción/Un/rest/Accidente / Incompleteness /Re/Des/Relatar/Rebelión/Traición/ Traducción

El concepto de Potencia fue seleccionado –en nuestra práctica reflexiva sobre lo expandido– para representar a todo un conjunto de palabras y conceptos que agrupamos según cierta familiaridad por sus (no) significados y/o (no) definiciones. Siempre pretendiendo hacer referencia a la práctica escénica expandida pero intentando ser fieles a la palabra en sí, conseguimos vislumbrar y clarificar ciertas características del término. Con ellas, y a modo de diccionario al uso, definimos el concepto potencia haciendo uso de distintas “entradas”. La capacidad de ser/estar/devenir en/hacia otro estado atribuible a una persona, una materia, un objeto, una práctica... Condición de futuro que está latente en el presente y que alberga todas sus posibilidades. La potencia es, en cierto sentido, enemiga de la concreción exhaustiva de significado y forma. La condición de potencia/posibilidad en el contexto de la práctica expandida celebra todas las posibilidades que dicha práctica alberga, sean o no desarrolladas. La potencialidad colinda con la inclusión de lo que es y lo que no es. La potencia alberga el misterio de infinitas corporalidades.

- FISURA

Poros / Inclusión / Un-shrink / un-own / Podeído

Microfractura que se produce en un material sólido o estructura, irreversible, generada por un agente interno, externo, o un cambio de condiciones, que no compromete la integridad de la cosa. La aparición de fisuras en un material o práctica, produce espacios negativos – intersticios en la propia materia –, que permeabiliza la relación de la cosa con el ambiente/ entorno/lo otro, y viceversa. Una cosa fisurada puede presentar cambios en sus capacidades dinámicas de: fugas, absorción, hermetismo, consistencia, densidad... En las estructuras las fisuras producen: vibraciones, pequeñas deformaciones (curvaturas, alabeos, etcétera), desarrollo de la musculatura y, principalmente, aumento de su flexibilidad. Territorio de escapada.

- MAL-LEER

Experience economy / Material labour / Precariedad / Laberintear / Chamuyar / Diversificación / Confusión / Desviado / Cinismo / Interferencias

Estrategia que tiene en cuenta no sólo el camino previsto, sino también y sobre todo los espacios laterales, los márgenes del camino, lo que casualmente está al lado de lo que se busca. En el mal leer aparece la libertad de interpretación más allá de los límites previstos. Hay una intención dirigida de leer las cosas de otro modo, permitiendo otras posibilidades de sentido. Hacerse permeable a las interferencias. Tiene que ver con evitar la unilateralidad en el acto de leer, con la voluntad de incorporar todo aquello que rodea la lectura. Explorar todas las direcciones que puede ofrecer una lectura, leer rápido, lento, mucho, poco, en lenguas que domines y que no domines. Leer fragmentariamente, leer sin entender, leer con interferencias, leer mal, leer fatal, no leer. Mal leer tiene que ver con las capacidades y posibilidades de los cuerpos para escribir nuevas historias a través de un continuo malinterpretar las cosas. Mal leer es mal danzar, escribir mal, ordenar las cosas mal, hablar ininteligiblemente y no hacerse entender bien. Mal leer es un saber lateral, torcido, roto, no lineal, donde lo predecible no resulta relevante, lo interesante y lo que abre camino es precisamente el error, salirse de los márgenes y continuar. Mal hacer todo mal entendido en su condición de posibilidad y oportunidad.

- **THINGS (CHANGING) IN THEMSELVES LESSNESS**

Desenfocar / Desaparecer / Fundir / Evaporación / Licuar / Kamanchaka

Aludiendo al origen del concepto que hace referencia al término kantiano, se niega que las cosas puedan ser en sí mismas. No están definidas como algo en concreto, sino que permanecen en el cambio. Imagina que juntas maicena con agua, se produce un material que es maicena y agua y que tiene la capacidad de cambiar de estado. Cuando ejerces presión sobre ello se vuelve rígido, si está reposado se vuelve blando. Pero nunca deja de ser maicena y agua.

Glossari nou creat durant les jornades

- **Liminalidad, periferia** (a partir de la definició de DESBORDAMIENTO)
- **Transformación, potencialidad** (a partir de la definició de POTENCIA)
- **Cristalización, fisión nuclear, grieta** (a partir de la definició de FISURA)
- **Visión periférica, perivisión** (a partir de la definició de MAL-LEER)
- **Mutaciones, alquimia, resiliencia** (a partir de la definició de THINGS-CHANGING-IN-THEMSELVES-LESS-NESS)

TAULA #9 - Pràctiques relacionals.

Taller proposat pel dramaturg Roger Bernat

Proposta desenvolupada

Roger Bernat va proposar un recorregut entre El Graner (Centre de Creació de Dansa i Arts Vives) i la Casa Jove de La Marina (Sant Pere Claver Fundació Sanitària), dues institucions que acullen persones que necessiten un espai de recerca i acompanyament. Ambdós centres són espais de trobada i de provisió de recursos, tant professionals com materials, per als usuaris i usuàries a qui donen servei. Tot i estar molt propers -els dos centres estan separats per uns escassos 600 metres i són eines de transformació social- treballen des de dos àmbits a

priori allunyats com són la creació artística –cas del Graner– i la salut mental –cas de la Casa Jove.

Convençuts que aquesta llunyania és més autoimposada que real, han iniciat diversos programes de col·laboració per tal de complementar els seus àmbits de recerca i atenció, tot enfortint els vincles de cooperació entre entitats del barri. Com va dir un dels participants: *“Em va semblar interessant per què de vegades parlem d'aquests projectes des del fer i la pràctica, però sovint oblidem interrogar les relacions de poder que hi ha entre els equipaments, o les relacions viciades que hi ha en un territori”*.

Experiències transitades

El recorregut entre Graner i la Casa Jove es va activar a partir d'una sèrie de preguntes, debats i reflexions que estaven en relació amb el projecte de recerca que Roger Bernat està desenvolupant amb aquestes dues institucions. Algunes de les preguntes que es van fer en relació als dos centres:

Quins objectius tenen, i quina és l'essència del projecte?

Qui defineix les directrius del centre i dels programes?

Quins són els espais de governança?

Intervenien els usuaris en aquest espai?

Us heu plantejat un intercanvi de rols amb els usuaris?

Com entren els usuaris al centre?

Hi ha obligacions?

Què és el que no es diu al centre? Quins són els tabús que hi ha sobre el centre?

Metodologies i dispositius

Primer es van fer una sèrie de preguntes sobre la Casa Jove, que buscaven (sense que els participants sabessin que s'estava parlant de la Fundació Sant Pere Claver) conèixer quin imaginari construeix aquesta institució només per l'espai que ocupa dins del barri. Després, les mateixes preguntes es van aplicar al Graner per fer el contrast entre un suposat lloc de privilegis (com és el Graner) i un lloc que d'alguna manera és un no-lloc (la Casa Jove), que treballa amb una problemàtica de la societat com és la salut mental. Es van destapar també algunes similituds entre institucions, posant en evidència que tot i treballar en àmbits molt diferents no són tan diferents. Un aspecte rellevant és que es van descobrir els temes tabús en ambdós centres.

3. Transversalitat de conceptes

Les tres jornades han sigut organitzades i pensades des d'una mirada global i complementària. Cada dia estava dedicat a un àmbit diferenciat, però totes tres estaven interconnectades. Per aquest motiu, han sortit un conjunt de conceptes i idees que han estat transversalment presents i ens sembla rellevant recollir-los aquí:

Fluïdesa: a estones el diàleg no va estar estructurat, però fluïa. Com aconseguir aquesta fluïdesa entre la fàbrica de creació i el barri, com fer que les portes estiguin obertes en totes dues direccions, de la fàbrica al barri i del barri a la fàbrica

Honestedat: present als mètodes d'investigació compartits, present a les dinàmiques proposades i a les respostes de qui hi participava, present a les obres recomanades durant aquells dies. Una paraula que es va resignificar.

Poder: la idea de què de per sí no ha de ser dolent. Com marquen les relacions de poder, com fem ús del poder i no abús de poder. En quant a les relacions de poder, parlem d'artistes, tècniques, veïnes, mediadores.. quina relació s'estableix entre cadascuna de les parts i perquè es dona així. El significat de poder és "facto", algú que té poder és algú que té una habilitat i la comparteix.

Posar en relació: habilitat per posar en relació les coses, les persones, les subjectivitats. Element que falta o què es troba a faltar. Dispositius que facilitin la posada en relació entre el 'jo' i l'entorn, els llocs, la gent, és algo fonamental. Crear o ser comunitat?

Coneixement incorporat: el fet 'd'in-corporar' una pràctica, anar al territori, etc. Tenir una experiència amb el que estàs fent aporta un altre tipus de consciència.

Porositat: entre la cultura i el món comunitari, o entre diferents entitats del barri. També l'escolta múltiple, entesa com aquella que té molts braços. En relació a això, les interseccions, l'espai en comú, com un nou espai a construir.

Lliurar-se a l'altre: sostenir o delegar? Oblidar qui som, 'descuerpizarse'.

L'espai entre: crear des d'allà.

Continuïtat: una paraula que es va resignificar a partir de les reflexions

'les artistes estem fent accions comunitàries degut a que a la societat en que vivim, la consciència de comunitat i la seva militància ha desaparegut, degut al sistema en que ens trobem. Hem passat a viure isolats en la nostra bombolla, en les nostres professions, en les nostres idees polítiques, les nostres creences, vivim la nostra cosmologia pròpia del món ajuntant-nos amb els nostres afins que ens reafirmen la mateixa. D'aquesta manera no ens barregem amb la gent que té un color de vida diferent al nostre. Això fa que siguem radicals en la nostres idees i que confrontem sense escoltar les vides de colors diferents. La comunitat que era aquella amanida de colors diferents on la gent s'ajuntava tant sols pel fet de ser persona i veí, s'ha perdut. I d'aquesta manera hem passat a ser manipulables, a no creure en qui tenim al costat. I això ho ha creat el nostre sistema. Una persona sola no és capaç

d'empoderar-se en el món que l'envolta, i això li encanta al poder. La desconfiança, l'especialització, la competitivitat. Aquest fet està creant la desaparició del sentiment de comunitat, i des de les altes esferes es promouen sempre projectes curts, amb molt de màrqueting, tot esperant que la població segueixi tenint un sentiment fals de comunitat sense viure la experiència real que en representa.

I aquí ens trobem nosaltres, volent aportar a les comunitats, amb la nostra més bona voluntat, com el polític que vol canviar el món, com el músic que vol expressar el seu desig que li dicta la seva ànima i acaba fent el que el mercat musical li demana, o com l'empresari que vol crear i emprendre un gran projecte i acaba creant desigualtat sense tenir-ne la intenció, com el periodista que vol expressar el que veu i li fan expressar el que s'ha de veure. Aquí ens trobem nosaltres amb la il·lusió de compartir i d'acompanyar la societat, posant-hi el nostre gra de sorra i acabem fent projectes que malauradament, moltes vegades no tenen cap retorn real a la comunitat on treballem.

I en gran part és per la falta de continuïtat, si acompanyéssim els processos a llarg termini i deixéssim que la feina arribés a assolir el seu procés de maduració, aquell moment tan màgic on un no és res i els altres caminen, aquest pressupost de les administracions deixaria de ser un mer maquillatge per crear un miratge domesticador, i passaria a ser el que precisament ells no volen, el procés d'empoderament d'una comunitat.' Joan Casas, participant de les jornades.'

4. Tancament: nous interrogants

Des de la veu coral compartida amb les persones participants a les Jornades, hem recollit interrogants molt diversos que obren diferents punts de vista sobre com seguir indagant en aquesta recerca. Algunes d'aquestes preguntes han sorgit durant les Jornades, d'altres són aquelles noves qüestions amb les quals vam marxar: preguntes que se s'han obert després de participar i transitar per les 3 Jornades.

Des de les 3 Fàbriques de Creació creiem que aquestes qüestions, juntament amb els materials i continguts que s'han treballat a les Jornades, ens ajudaran a dissenyar uns laboratoris de recerca-creació-acció específics i determinats per a cada context de cada fàbrica (o sigui per a cada territori) entre els mesos de març-juny de 2021, sense perdre de vista la mirada comuna que hem recollit en aquesta memòria:

- Com es diu la veïna que viu davant del Graner?
- Què ens interessa del treball amb els territoris?
- Em subvencionen per domesticar la comunitat?
- ¿Quién tiene una voz legítima para hablar de los barrios? ¿O de la periferia?
- ¿Existe una metodología de creación comunitaria? Se tiene que crear?
- Com passar de la participació dels veïns i veïnes, a la col·laboració o co-creació d'aquests projectes?
- Qui som a la comunitat on aterrem?
- Com evitem les relacions de poder?
- Què entenen les veïnes per creació comunitària?
- ¿De quién nace la exigencia, la necesidad, de un proceso de creación comunitaria?
- ¿Por qué ya no te pones a bailar los sábados por la noche en la plaza del pueblo?
- ¿Cuál es tu cotidianidad y cual es la mía?
- ¿Cómo incorporar una visión periférica?
- ¿La creación comunitaria es una moda?
- ¿Qué tiene que cambiar en el rol del artista cuando quiere desarrollar un proceso de creación artística comunitaria?
- ¿Por qué no pienso en mis vecinos y vecinas como trabajadores de la cultura contemporánea?
- ¿Quiénes son mis vecinos y vecinas?
- ¿Por qué a menudo acabamos con esas voces asociadas que ya conocemos? ¿Cómo llegar a ese vecino, esa vecina, que yo no conozco pero que quizás otro, otra sí que conoce?
- ¿Cómo de cerca tiene que estar mi vecino para que sea mi vecino?

- ¿Cómo potenciar los cueros colectivos?
- ¿Sueles quedar con tus colegas, así sin más, sin ningún tipo de compromiso?
- Como trabajadora de la fábrica, ¿siento que formo parte de la comunidad de vecinos del barrio?
- Has de viure en el mateix barri per sentir-te part de la comunitat? Com equilibrem la part tècnica (professional, laboral) amb la col·laboració o participació de les veïnes?
- Y yo como técnica, ¿participo de los proyectos del barrio?
- ¿Qué cambia en la vida de una persona vulnerable una vez participa en el proceso de un proyecto de creación comunitaria? Se han generado redes de apoyo?
- Perquè les creacions comunitàries sempre acaben amb la nostra estètica i no amb l'estètica dels veïns del barri?
- ¿Por qué las creaciones comunitarias no están dirigidas por un vecino?
- ¿Cuándo un espacio público se convierte en un espacio común? ¿Es la Escuela un espacio público? ¿Es la fábrica un espacio público? ¿Es la Escuela un espacio común? ¿Es la Fábrica un espacio común? Y ¿qué hay entre esas comunidades?
- ¿Tienen los y las artistas que están en residencia en una Fábrica de creación interesarse por el territorio donde están creando?
- ¿Qué les contamos de nuestros proyectos en el territorio a los artistas que residen en las fábricas? ¿Qué les contamos de nuestras comunidades?
- Com equilibrem els projectes de ciutat i els projectes de territori?
- ¿Eres diferente como artista que como vecina de barrio? ¿Cuál es la diferencia? ¿Bailas diferente en una escena que en la discoteca del pueblo? ¿Por qué?